

Promemoria Behörighet i ämnet samiska samt vissa läroplansändringar för ökad trygghet och studiero (U2020/00232/S)

Barnombudsmannen har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian Behörighet i ämnet samiska samt vissa läroplansändringar för ökad trygghet och studiero. Barnombudsmannen kommenterar förslagen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och beaktar även FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) allmänna kommentarer samt rekommendationer till Sverige.

2.2 Behörighetskrav för att få undervisa i ämnet samiska i sameskolan ska införas

Barnombudsmannen har inga invändningar mot förslaget gällande behörighetskrav för undervisning i ämnet samiska.

De föreslagna ändringarna är i linje med barnkonventionens artikel 29 som bland annat stadgar att barnets utbildning ska syfta till att utveckla respekt för barnets egen kulturella identitet, språk och värden och artikel 30 som reglerar rätten till eget kulturliv, egen religion och eget språk för barn som tillhör ett urfolk eller vissa minoriteter. Vidare är förslaget i linje med barnkonventionens artikel 2 som tydliggör att rättigheterna i konventionen ska tillförsäkras varje barn som befinner sig i Sverige utan åtskillnad av något slag.

Barnombudsmannen anser att det är önskvärt att förutsättningarna för en undervisning av god kvalitet i ämnet samiska i sameskolan förbättras. Kompetenta lärare är grunden för en välfungerande och högkvalitativ skola.

Barnombudsmannen vill samtidigt, utifrån Sameskolstyrelsens svar på aktuell remiss, understryka vikten av att åtgärder vidtas för att säkerställa tillgången till relevant högskoleutbildning och behöriga lärare i ämnet.¹

3 Ändringar för ökad trygghet och studiero i läroplanerna för specialskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan

Barnombudsmannen har inga invändningar mot att läroplanerna för specialskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan kompletteras med skrivningar om att elever ska visa respekt för och hänsyn mot skolans personal och andra elever, och att elever genom egen ansträngning och delaktighet, utifrån sina förutsättningar, ska ta ansvar för sitt lärande och för att bidra till en god arbetsmiljö.

Barnombudsmannen tillstyrker vidare förslaget att aktuella läroplaner förtydligar

¹

<https://www.regeringen.se/494b23/contentassets/3a726f516b4045d0bf2c24f6958c4bf5/sameskolstyrelsen.pdf> (hämtad 2020-04-20).

att rektorn har ett särskilt ansvar för att skolmiljön präglas av trygghet och studiero.

Att vidta åtgärder som ökar förutsättningarna för att elever ska ha en trygg miljö som främjar studiero är till exempel i linje med artikel 28 i barnkonventionen om alla barns rätt till utbildning och artikel 19 som bland annat gäller barns rätt till skydd mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld. Att elevers eget ansvar och delaktighet betonas är även i linje med artikel 12 i barnkonventionen som fastställer varje barns rätt till delaktighet och artikel 29 som bland annat stadgar att barnets utbildning ska syfta till att utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga. Förslaget är vidare i linje med konventionens artikel 23 som bland annat stadgar rätten för barn med funktionsnedsättning att leva ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som främjar tilltron till den egna förmågan och artikel 2 som tydliggör att rättigheterna i konventionen ska tillförsäkras varje barn som befinner sig i Sverige utan åtskillnad av något slag.

Barnombudsmannen vill dock, liksom i Barnombudsmannens remissvar över förslaget att på ett motsvarande sätt tydliggöra elevens ansvar i läroplanen för förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet och läroplanen för gymnasieskolan, lyfta fram följande.²

För att Sverige ska leva upp till barnkonventionen krävs att alla barn ges rätt till utbildning på lika villkor. För att den kompletterande skrivningen om elevers ansvar i läroplanen ska få verklig effekt måste eleverna bli informerade om den nya skrivningen och vad den innebär för dem. De måste få information som är anpassad till dem och få förklarat vad som krävs av dem.

En skrivning som den föreslagna kan få olika betydelse för olika barn beroende på faktorer som till exempel social bakgrund och funktionsnedsättning. Artikel 2 i barnkonventionen understryker som nämnts att rättigheterna i konventionen ska gälla för varje barn som befinner sig i Sverige, utan åtskillnad.

Barnombudsmannen vill, liksom i det tidigare remissvaret, betona att skolorna och huvudmännen måste ha strategier för hur de ska leva upp till skrivningen om elevers ansvar. De måste ha planer för hur de ska lära ut eget ansvar och hänsynstagande till eleverna. De elever som inte visar hänsyn eller respekt eller inte upplevs anstränga sig kan ha en anledning till det och det är viktigt att skolorna utreder det och ger det stöd och den hjälp som eleverna behöver för att kunna göra det som krävs av dem.

5 Konsekvenser av förslagen

Barnombudsmannen noterar att det för båda förslagen framgår att en bedömning av konsekvenser för barn har gjorts, vilket är positivt. Det saknas dock uppgifter om på vilket sätt barns åsikter har inhämtats och beaktats vid bedömningarna eller vilka skälen till att inte göra detta är. Att barn och unga får komma till tals i alla frågor som rör dem är en av grundprinciperna i barnkonventionen, se artikel 12 i konventionen. Barns åsikter kan inhämtas på olika sätt, inte bara genom direkta samtal med barn utan även genom att exempelvis ta del av forskning eller liknande där barns åsikter framgår. Artikel 12 gäller också i författningsarbete och det är viktigt att hänsynstagandet till konventionens olika delar kommer till uttryck i förarbeten. I propositionen till inkorporering av barnkonventionen tydliggörs att

² Barnombudsmannens remissvar den 5 september 2017 avseende slutbetänkandet av 2015 års skolkommision (SOU 2017:35) Samling för skolan. Nationell strategi för kunskap och livsvärldighet, sid. 8 (Barnombudsmannens dnr 3.9:0389/17).

lagstiftaren ska beakta och synliggöra barnkonventionen genom att i förarbeten göra en tydlig koppling till rättigheterna i konventionen.³

Föredragande har varit juristen Tove Björnheden.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman

³ Prop. 2017/18:186 s. 74.